

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Кредитування сільськогосподарських підприємств та шляхи
підвищення його ефективності»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування
ступеня вищої освіти магістр
групи 3
Безверхий О. І.

Полтава - 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	10
1.1. Сутність та необхідність кредитування суб'єктів підприємництва.....	10
1.2. Особливості кредитування сільськогосподарських підприємств.....	16
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	21
2.1. Аналіз фінансового стану сільськогосподарського виробничого кооперативу	21
2.2. Оцінка платоспроможності підприємства та його фінансової стійкості.....	29
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
3.1. Напрями удосконалення ефективного використання кредитних ресурсів.....	38
3.2. Шляхи активізації управління кредитними ресурсами сільськогосподарського підприємства.....	48
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних ризикових умовах фінансово-кредитні установи визначаються пониженою кредитною активністю, що спричиняє скороченням капіталу в результаті підвищення обсягу витрат на формування резервів та необхідністю докапіталізації, зростанням рівня вимог регулятора до системи оцінки кредитних ризиків потенційних боржників, погіршенням платіжної дисципліни позичальників.

На сучасному етапі вітчизняної економіки, кредитування сільськогосподарських підприємств викликає ряд проблемних моментів. Сезонний розрив між вкладенням і надходженням коштів у сфері сільського господарства, безперервність процесів відтворення, часта зміна вартостей на ринку товарної сільськогосподарської продукції, підвищена необхідність в обігових засобах, надають кредитуванню левову частку при поповненні фінансових ресурсів аграрних підприємств.

Проблемні аспекти та нюанси теорії та практики побудови кредитних відносин, а також та оцінки кредитоспроможності позичальника досліджували провідні іноземні та вітчизняні вчені: Е. Брігхем, Т. Васильєва, Е. Ваухем, О. Вовчак, В. Галасюк, Л. Гапенські, Д. Гелей, А. Єпіфанов, І. Замула, Ф. Захер, М. Кроухі, Н. Куровська, П. Лайко, А. Макмін, та інші.

Проте, існує об'єктивна потреба у формуванні та подальшому висвітленні методологічного механізму кредитних відносин, аналізу рівня платоспроможності позичальника, удосконаленні його методичного забезпечення в напрямку врахування вітчизняної практики роботи фінансової системи та прогресивних іноземних методик.

Актуальність і недостатнє наукове дослідження кола питань сучасних механізмів кредитування аграрних товаровиробників визначили вибір теми, мету та завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт

кафедри фінансів і кредиту за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у вивченні сутності кредитування та порядку надання кредитів підприємствам, вивченні відображення в обліку порядку залучення та погашення кредитних коштів. Окреслена мета дає можливість визначити завдання представленої кваліфікаційної роботи:

- дати обґрунтування сутності та необхідності кредитування сільськогосподарських підприємств;
- дослідити особливості кредитування аграрного сектору економіки;
- дати коротку характеристику та розглянути діяльність сільськогосподарського виробничого кооперативу;
- дослідити прибутковість сільськогосподарського виробничого кооперативу та необхідність залучення позикових коштів;
- здійснити глибокий аналіз платоспроможності досліджуваного підприємства;
- провести аналіз величини позикових та залучених коштів підприємства;
- запропонувати напрями удосконалення кредитування досліджуваного сільськогосподарського підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є визначення необхідності, видів та особливостей механізму кредитування сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних проблем, пов'язаних з особливостями залучення коштів, кредитних відносин сільськогосподарського виробничого кооперативу.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. У ході дослідження використано методи: індукції та дедукції – для накопичення й узагальнення інформації з кредитних операцій сільськогосподарського

виробничого кооперативу; статистичне спостереження та економічний аналіз – для оцінки фактичного стану об'єкта дослідження; історичний та логічний – забезпечили вивчення розвитку виникнення та необхідності кредитування; бібліографічний аналіз дає змогу виявити найактуальніші питання та проблеми кредитування сільськогосподарського виробничого кооперативу та аналізу платоспроможності; порівняльно-правовий метод використано для дослідження методик оцінювання платоспроможності позичальника.

Інформаційною базою дослідження є: наукові джерела (монографії, наукові статті, доповіді вітчизняних вчених з проблем кредитування сільськогосподарських виробничих кооперативів); офіційні документи (нормативні документи України з питань кредитування, матеріали органів законодавчої та виконавчої влади); фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства; довідкові та інформаційні видання та електронні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та впровадженні практичних рекомендацій щодо вирішення комплексу кредитування сільськогосподарських виробничих кооперативів та аналізу кредитоспроможності. Основні положення наукової новизни полягають в наступному:

– систематизовано теоретико-методичні підходи до базових принципів кредитування у вітчизняному та зарубіжному науковому середовищі з відповідним узагальненням;

– узагальнено переваги та недоліки залучення кредитних ресурсів для сільськогосподарських підприємств щодо дозволяє усвідомлено прийняти рішення щодо доцільності залучення позикових коштів;

– запропоновано етапи формування ефективної політики залучення кредитних ресурсів, яка дає можливість сільськогосподарському підприємству структуровано підходити до питання кредитування;

– виявлено та узагальнено базові складові алгоритму реалізації кредитної діяльності сільськогосподарського підприємства, що передбачає обґрунтування потреби та пошуку джерел кредитних ресурсів; оцінку бізнесу, ризиків та ефективності кредитування; визначення меж кредитних ресурсів; прогноз, контроль та пост-аналіз кредитування;

– запропоновано заходи підвищення та забезпечення платоспроможності для сільськогосподарського виробничого кооперативу;

– представлена можлива структура фінансового відділу, що забезпечить якісне управління кредитними ресурсами сільськогосподарського підприємства.

– розроблено проєкт залучення кредитних ресурсів, що дозволить вирішити питання для сільськогосподарського виробничого кооперативу: коли економічно доцільно залучати кредитні ресурси у конкретній виробничій ситуації, що склалася у господарстві.

Практичне значення одержаних результатів полягає розроблені в роботі рекомендації та пропозиції, що направлені на поліпшення кредитування сільськогосподарських підприємств, враховуючи сезонний характер виробництва та оцінки їх платоспроможність, які можуть бути впроваджені в господарську діяльність ХХХ.

Особистий внесок здобувача. Виконана робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Підсумки наукового дослідження доповідались, обговорювались автором й одержали схвалення на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету, науково-практичній конференції ЗВО (м. Полтава, 2023 р.), X Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених (м. Полтава, 2023.).

Публікації. За результатами магістерського дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,32 др. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 50 найменувань, містить 9 таблиці, 6 рисунків, 12 додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 55 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність та необхідність кредитування суб'єктів підприємництва

В умовах нестачі власних фінансових ресурсів більшої частини підприємств проблема залучення та управління кредитними ресурсами стає однією з найважливіших не тільки зі сторони поточної діяльності, а й можливостей подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Будь-які кредитні відносини повинні задовольняти інтересів як банку так і позичальника.

Переважно наукова спільнота досліджує поняття «кредитні ресурси» в розрізі суб'єктів – кредиторів кредитного ринку України, також запропоновано дефініції кредитних ресурсів для всіх кредиторів, а також визначено передумови та джерела формування кредитних ресурсів для кожного з них. Н. Куровська розглядала теоретичні, методологічні та практичні аспекти кредитного забезпечення підприємства. Поряд з тим, ще багато питань залишаються невирішеними [23].

Базовими та найвизначнішими вважаються такі принципи кредитування: цільове призначення кредиту; строковість кредиту; повернення позичальником коштів кредиту в повному обсязі; платність користування коштами кредиту [30]. У досвіді банків та інших кредитних організацій США використовується правило «6 С», засноване на використанні основних принципів кредитування та позначене словами, що починаються з англійської літери «С»: Character, Capacity, Cash, Collateral, Conditions, Control. Ця методика включає в себе всі основні прийоми американських компаній, які не завжди можна використовувати у вітчизняних умовах. Наприклад, в Україні не використовується показник

репутації боргової компанії з конкретним значенням і шкалою оцінок за кордоном, як характеристику кредитування. Крім того, розглядається питання про параметри економічної ситуації та її чисельне вираження в умовах нестабільного економічного та політичного середовища.

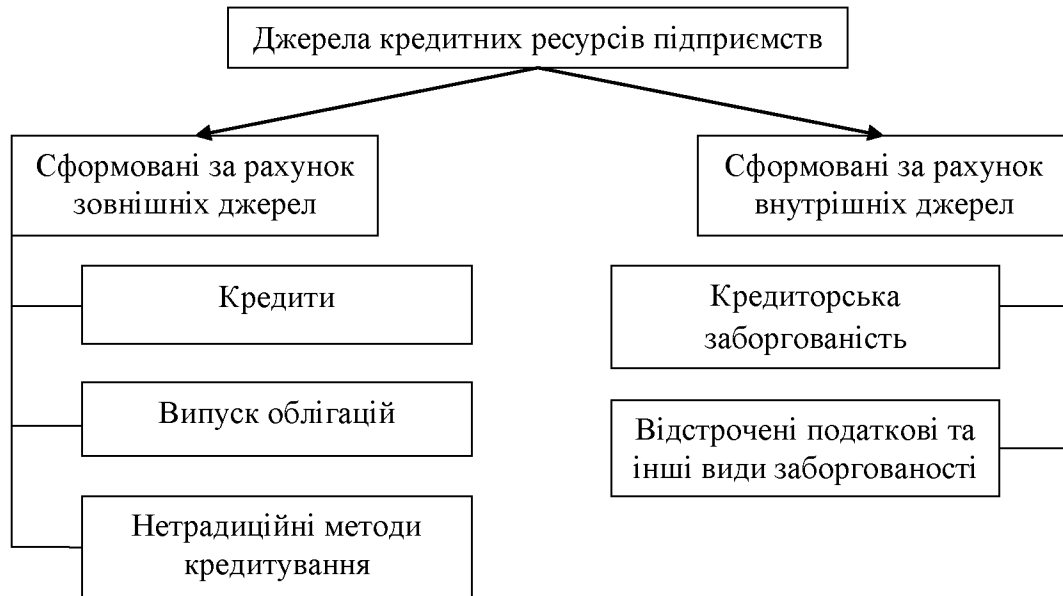

Рис. 1.1. Схема складових джерел кредитних ресурсів підприємства

При залученні кредитних ресурсів підприємство зустрічається як позитивними, так і негативними сторонами. До позитивних сторін відносять:

- наявність достатньо широких можливостей залучення позикових засобів, особливо при високій кредитоспроможності підприємства, наявності достатнього забезпечення;
- вирішення питання сезонних розрив між вкладенням і надходженням коштів у сфері сільського господарства та забезпечення безперервності процесів відтворення;
- забезпечення росту потенціалу підприємства при необхідності суттєвого розширення його активів і збільшення темпів росту обсягів його господарської діяльності;
- більш низька вартість порівняно із вартістю власного капіталу за рахунок вилучення затрат по його обслуговуванні із оподаткованої бази при сплаті податку на прибуток;

– спроможність впливати на приріст такого показника, як коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

У якості недоліків слід відмітити:

– залучення позикових коштів пов'язано із наявністю фінансових ризиків: зниження фінансової стійкості і втратою платоспроможності. Рівень цих ризиків збільшується пропорційно росту питомої ваги використання залученого капіталу;

– активи, сформовані за рахунок залучених засобів, створюють менший дохід, який знижується на суму відсоткової ставки, що виплачується за користування кредитом, лізингової ставки, вексельного відсотка за товарний кредит, тощо.

– висока залежність вартості залучених засобів від коливань кон'юнктури фінансового ринку. У деяких випадках при зниженні середньої ставки банківського відсотка на ринку використання раніше отриманих кредитів, особливо довгострокових, стає підприємству не вигідним, у зв'язку з наявністю дешевих альтернативних джерел фінансових ресурсів;

– складність процедури залучення, особливо при великих обсягах залучення позикових коштів, оскільки їх надання вимагає у деяких випадках відповідних сторонніх гарантій чи застави (при цьому гарантії страхових компаній, банків чи інших господарюючих суб'єктів надаються, як правило, на платній основі) [1, 4, 9].

Можливість залучення кредитних ресурсів сільськогосподарськими виробничими кооперативами залежить від їх кредитоспроможності, яку можна охарактеризувати, як необхідність й можливість позичальника бути дотичним до базових принципів кредитування. Комплексна характеристика кредитоспроможності передбачає два вектори оцінки – якісний і кількісний. У рамках першого аналізуються фактори та причини позичальника, що спонукають до виконання погашення кредиторської заборгованості у встановлений період. Другий напрям передбачає оцінку можливостей позичальника щодо кредитоспроможності, тобто своєчасного погашення

кредиту шляхом діагностики стану його прогностичних фінансових показників. Для кожного виділено етапи оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Для розрахунку якісних показників оцінки кредитоспроможності позичальника використовують такі джерела:

- архівну історію клієнта;
- дані анкет клієнтів;
- дані оперативного обліку;
- інформацію від інших фінансово-кредитних установ;
- дані, що повідомляють ділові партнери клієнта;
- звіти і висновки зовнішніх агентств і закладів.

До основних якісних показників оцінки кредитоспроможності відносяться такі як:

- ділова репутація керівництва;
- кваліфікація керівництва;
- кредитна історія;
- наявність заборгованості в інших кредиторів;
- період діяльності підприємства;
- взаємодія з постачальниками;
- взаємодія з покупцями;
- рівень менеджменту;
- ступінь довіри банку до клієнта [13, 45].

Найбільший досвід діагностики кредитоспроможності мають комерційні банки, його методику оцінювання можуть запозичити й інші господарюючі суб'єкти.

Одним із найважливіших елементів аналізу кредитоспроможності підприємства є бальне оцінювання комерційним банком фінансового стану позичальника, на підставі результатів якого визначається його кредитний клас [38].

Провідні банки України використовують комплексно – бальну систему оцінки кредитоспроможності позичальника. До таких банків належать: ПАТ «Промінвестбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ КБ «Правекс-Банк», КБ «Надра». Рейтингову систему впроваджують ПАТ «Укрсоцбанк», КБ «ПриватБанк».

Значна частка кредитних ресурсів залучається шляхом отримання позик у комерційних банків. Розглянемо системи оцінювання кредитоспроможності провідних комерційних банків України (додаток А).

Здійснений аналіз методичних підходів до визначення оцінки кредитоспроможності позичальника – українськими комерційними банками демонструє неоднорідність складу та кількості фінансових показників. Найбільшу кількість показників при оцінці кредитоспроможності позичальника використовує ПАТ «Промінвестбанк».

Отже, з вище дослідженого матеріалу, кредитоспроможність є досить потрібним економічним поняттям в економіці та необхідно враховувати безліч факторів, кожен з яких повинен мати свою оцінку й бути дослідженим. Оскільки оцінка кредитоспроможності дає право кредитору оцінити свого позичальника, тим самим передбачити ступінь ризику неповерненості коштів.

Таким чином, викреслені способи оцінки якісного кредитування, рівня кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства та систематизовані форми та види кредиту, дають можливість запропонувати зміст етапів формування ефективної політики залучення кредитних ресурсів (додаток Б). Розроблена технологія такої політики дає можливість сільськогосподарському підприємству структуровано підходити до питання кредитування.

Важливим питанням для підприємства є: коли економічно доцільно залучати кредитні ресурси у конкретній виробничій ситуації, що склалася на підприємстві.

Стосовно меж залучення джерел фінансування існують різні думки, оскільки дане питання зачіпає проблему фінансової безпеки та фінансових ризиків сільськогосподарського підприємства. Окремими економістами робляться спроби визначати оптимальне співвідношення між дохідністю та ризиком, між власними та залученими джерелами фінансових ресурсів. Частіше всього це робиться за допомогою математичних методів. Оскільки у якості статистичної бази залучаються дані минулих років, то у результаті доволі складних розрахунків отримуємо вельми неточний результат. Це також пояснюється доволі мінливим зовнішнім середовищем, а також визначивши такі межі необхідно усвідомлювати, що позитивний результат від фінансової діяльності сільськогосподарське підприємство отримає вразі ефективного використання кредитних ресурсів [36].

В цілому, саме формування кредитних ресурсів на підприємстві залежить від якісної взаємодії кредиторів та позичальників, а їхній обсяг безпосередньо впливає на прибутковість діяльності суб'єктів кредитного ринку (рис. 1.2).

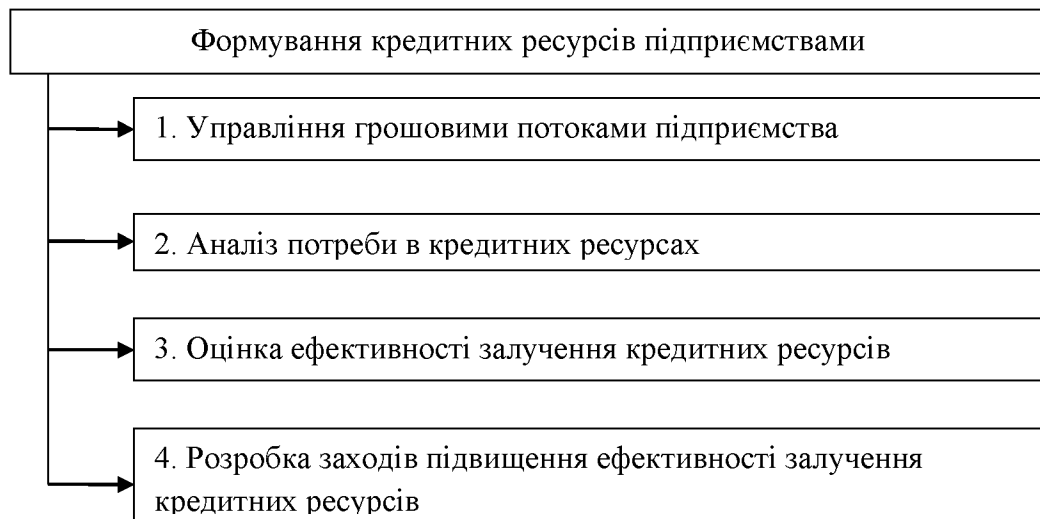

Рис. 1.2. Формування кредитних ресурсів підприємствами

Алгоритм управління кредитними ресурсами включають 9 етапів, які представлені в додатку В.

Орієнтація сільськогосподарських підприємств на ефективне його функціонування та формування конкурентних переваг передбачає використання алгоритмів управління кредитними ресурсами. Основними передумовами кредитних ресурсів із зовнішнього ринку є: їх доступність та якість; раціональність залучення та використання; контрольованість ресурсів; можливість захисту залучених ресурсів.

1.2. Особливості кредитування сільськогосподарських підприємств

У підприємствах аграрної сфери позикові кошти спрямовуються на створення сезонних запасів, що знижує ризик призупинення процесу виробництва. Кредитні кошти є важливим економічним важелем і джерелом формування господарських капіталів, прискорюють операції з придбання матеріалів і є важелем прискорення реалізації продукції [23].

Під сільськогосподарським кредитуванням передбачають специфічну форму кредитних відносин, що характеризуються наданням грошових коштів, як банками, так і небанківськими організаціями виробникам сільськогосподарської продукції в основний і оборотний капітал у поєднанні з державним регулюванням.

Значущими особливостями сільськогосподарського кредитування є врахування таких чинників, як: низька прибутковість і диспаритет цін; оформлення застави під урожай майбутнього року; ризики у зв'язку зі знищенням або пошкодженням інфраструктури; залежність від природно-кліматичних умов; відставання сільського господарства від інновацій, необхідність дотування; як правило, відбувається пільгове кредитування, що вимагає особливої системи контролю витрачаються з цією метою бюджетних коштів і оцінки результативності їх використання [9].

Лева частка кредитних ресурсів сільськогосподарських підприємств формуються за рахунок кредитів комерційних банків (додаток Г). Станом на

18 вересня 2023 року аграрії отримали 54,6 млрд. грн, зокрема основними лідерами є КредіАгрокольБанк та ПриватБанк, за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» близько 32,4 млрд. грн. Її перевагами сторонами є: менша відсоткова ставка порівняно з базовими, які пропонують на кредитному ринку; широке коло витрат, відповідно до мети фінансування оборотних активів, а також розширюються можливості інвестування. Підтримка виробників сільськогосподарської продукції також реалізується через оформлення різних кредитів, зокрема найбільше програм від ПриватБанку: кредитна лінія «Агросезон», КУБ тощо, оскільки стан сільського господарства впливає не тільки на продовольчу безпеку України, а й на міжнародну в цілому. Найбільша кількість сільськогосподарських товаровиробників звернулося до ПриватБанку та Ощадбанку (більше 3500). Найбільший обсяг залучених коштів в Київській, Дніпропетровській та Вінницькій областях. Запроваджені з метою підтримки агробізнесу державні компенсації мають значні переваги, зокрема здешевлення вартості кредиту, гнучкий графік щодо погашення запозичених коштів та можливість вкладення активів у розвиток підприємства.

Переважає більшість фінансово-кредитних установ пропонує відсоткові ставки в розмірі 10-20% із терміном кредитування до 10 років та можливістю дострокового погашення.

Наразі новий фінансовим інструментом кредитування виробників сільськогосподарської продукції є аграрні розписки.

Аграрна розписка - це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника (із забезпеченням заставою) здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених умовах [34]. Привабливість механізму аграрних розписок для сільськогосподарських виробників полягає у простоті оформлення та обігу цього інструменту, забезпеченні заставою майбутнього врожаю з визначеної земельної ділянки, можливості розрахунків сільськогосподарських підприємств за розпискою майбутнім урожаем, функціонуванні єдиного

реєстру аграрних розписок з можливістю пошуку обтяжень як за конкретною особою, так і за земельною ділянкою.

Також державою запропоновано до використання електронні аграрні розписки, які являють собою електронний документ, що засвідчує кредитні відносини та може бути предметом обігу на ринку капіталу. При її оформленні заставою також може бути, наприклад, урожай майбутнього року. Електронні аграрні розписки вважаються більш гнучкими порівняно з традиційними аграрними розписками.

Отже, досліджуючи фактори та особливості можна стверджувати, що саме сезонність аграрного виробництва визначає потребу виробників сільської продукції у позикових коштах. У зв'язку з тривалістю виробничого циклу спостерігається нестача джерел безперервного фінансування. Специфіка сільськогосподарського кредитування визначається характером виробничих відносин.

Механізм кредитування максимально має передбачати властивості кругообігу коштів галузі [29]:

- уповільнена оборотність коштів на стадії виробництва у зв'язку з тривалим технологічним процесом;
- необхідність утворення виробничих запасів, що призводить до великих витрат; неритмічне наростання витрат, що завершується одноразовою формою повернення коштів від реалізації продукції в кінці виробничого циклу;
- наявна потреба в страхуванні, у результаті можливого негативного впливу погодних умов і стихійних лих;
- велика питома вага внутрішнього обороту – істотна частина коштів відтворюється безпосередньо в сільському господарстві і не проходить товарної та грошової стадії кругообігу.

Отже, всі кредитні ресурси, що надаються виробникам сільськогосподарської продукції, розрізняються залежно від терміну погашення, позичальника, призначення кредиту. У більшості розвинених

країн діє спеціалізована система сільськогосподарського кредиту, пов'язана зі специфікою галузі та враховує:

1. Тривалість відтворювального циклу – одна з основних особливостей сільськогосподарського кредиту. Суб'єкти агробізнесу через тривалий процес відтворення мають потребу в позикових коштах на термін, не менше півроку. Комерційні банки віддають перевагу в наданні кредитів підприємствам більш прибуткових галузей економіки, тобто мають справу з так званими швидкими грошима. Тому більшість сільськогосподарських товаровиробників, по суті, залишаються без кредитів [10].

2. Функціонування сільськогосподарського виробництва практично не можливо тільки за рахунок власних коштів, у зв'язку зі специфікою відтворювального процесу. Йому потрібна підтримка держави. найчастіше роль державного регулювання у сфері фінансування аграрної сфери досить висока. В даний час в Україні обсяги кредитування не дозволяють забезпечити потребу галузі в фінансово-кредитних ресурсах.

3. Характерність кредитування сільськогосподарських підприємств проявляється у формуванні мережі кредитних кооперативів, привабливістю яких є більш низький відсоток для членів кооперативів, в порівнянні з банками.

4. Висока залежність виробників сільськогосподарської продукції від природно-кліматичних факторів, коливань цін знижують гарантованість позик і підвищують вартість застави.

5. Аграрне виробництво потребує залучення кредитів з погашенням їх в ті періоди року, коли вихід продукції перевищить витрати на виробництво. Залучення кредитів має важливе значення при створенні сезонних запасів і витрат, та при заповненні тимчасової нестачі власних оборотних коштів.

В основі специфічних фінансово-кредитних відносин в сфері агробізнесу лежать такі теоретичні та практичні положення: продукція сільськогосподарських виробників забезпечує продовольчу безпеку держави та має величезну соціальну значимість, оскільки споживається всім

населенням, незалежно від рівня доходів; сформований ринковий механізм і ринкові відносини не забезпечують корпоративних інтересів сільськогосподарських товаровиробників через низький платоспроможний попит населення та переробних галузей, недосконалість ринкової інфраструктури; сільськогосподарські товаровиробники здійснюють виробництво в умовах підвищеного ризику і значній залежності від природно-кліматичних умов; сучасна ринкова економіка не забезпечує оптимального розподілу новоствореної доданої вартості, що зумовлює необхідність державного регулювання розподільних процесів; лібералізація цін призвела до розбалансованості цінової системи в цілому по економіці, відбулося зниження реальних державних витрат на підтримку аграрної сфери, фінансово-кредитний механізм не стимулює використання банківських позичок на розвиток матеріально-технічної бази й формування оборотних коштів. В цілому, в структурі кредитного механізму необхідно виділяти два базових вектори – функціональну структуру та інституційні елементи. Перший включає функціональні елементи, представлені кредитними важелями і кредитними методами, перелік яких диференційований в розрізі механізмів банківського кредитування, кредитної кооперації та агролізингу, а також забезпечують елементи (правове, інформаційне та нормативне забезпечення). Другий вектор містить перелік основних суб'єктів кредитних відносин в аграрній сфері.

Таким чином, залучення кредитних ресурсів для фінансування господарської діяльності господарюючих суб'єктів виступає чи не єдиною альтернативою з ситуації, яка сьогодні має місце в Україні. Отже, операційна діяльність підприємства, тобто та діяльність, заради якої було створено господарюючий суб'єкт, є практично неможливою без залучення фінансових ресурсів, що викликає зміни у фінансовій діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз фінансового стану сільськогосподарського виробничого кооперативу

Сільськогосподарський виробничий кооператив «ХХХ» здійснює вирощування зернових та технічних культур. Директором підприємства є ХХХ. Розмір зареєстрованого капіталу становить 13 тис. грн. Юридична адреса підприємства: с. ХХХ.

Метою діяльності підприємства є виробництво товарної сільськогосподарської продукції, її переробки і реалізація, насичення ринку якісними товарами та послугами, інші види господарської діяльності для отримання прибутку. Предметом діяльності підприємства є: вирощування зернових, технічних та решти культур не віднесених до інших класів рослинництва, розведення великої рогатої худоби, свиней, свійської птиці, коней, утримання бджолосімей, виконання будівельних, монтажних, ремонтних, транспортних та інших робіт, надання послуг населенню та суб'єктам підприємницької діяльності. Підприємство є юридичною особою з дня його державної реєстрації та здійснює свою діяльність у відповідності з чинним законодавством України та Статутом, що зареєстрований у 2000 році. За даними Державної служби статистики у період 2000-2022 рр. внаслідок активної підтримки держави найбільш стрімке зростання кількості сільськогосподарських кооперативів відбувалося у 2000-2006 рр. (додаток Д).

ХХХ має відокремлене майно, може від свого імені набувати прав і нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем в суді, господарському суді, а також має самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в банках, які реєструються в установленому порядку, печатку зі своїм найменуванням.

Майно підприємства формується за рахунок особистих внесків засновника, прибутків, одержаних від виробничої та комерційної діяльності господарства, а також інших надходжень і власності засновника.

ХХХ відповідає по своїм зобов'язанням усім майном, не відповідає по зобов'язаннях держави та зобов'язаннях засновника, а держава не відповідає по зобов'язаннях підприємства. Управління підприємством здійснює його засновник або уповноважена ним особа.

Фінансова оцінка підприємства повинна проводитися регулярно, а також вона повинна бути спрямована на поліпшення фінансового стану з метою запобігання кризовим явищам і утримання підприємства на стабільному фінансовому рівні. Оцінка фінансового стану дозволяє дізнатися, наскільки продуктивно підприємство розпоряджається своїми фінансовими ресурсами протягом досліджуваного періоду. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав ринковим умовам і потребам самого підприємства, тому що нестача цих ресурсів може загальмувати майбутній розвиток.

Проведемо досконалий фінансово-господарський аналіз сільськогосподарського виробничого кооперативу на основі фінансової звітності за останні три роки (додатки Е, Ж, З). Майновий стан підприємства характеризується складом, структурою та динамікою активів. Проведемо аналіз майна ХХХ за 2020–2022 рр. у додатку И.

Результати горизонтального і вертикального аналізу майна свідчать про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу.

До позитивних характеристик майнового стану належать такі: у 2022 р. порівняно з 2020 р. вартість майна збільшилася на 16270 тис. грн, або 27,0 %, що свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства; темп приросту виробничих запасів збільшився на 145 тис. грн (14,2 %); вартість готової продукції і товарів збільшилась на 12650 тис. грн (83,5 %).

Водночас є й негативні характеристики майнового стану, зокрема:

- поточні біологічні активи зменшились на 885 тис. грн (18,1 %);
- гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, вартість яких зменшились на 1090 тис. грн (74,8 %).

Динаміка за останні три роки структури активів ХХХ представлена на рис. 2.1.

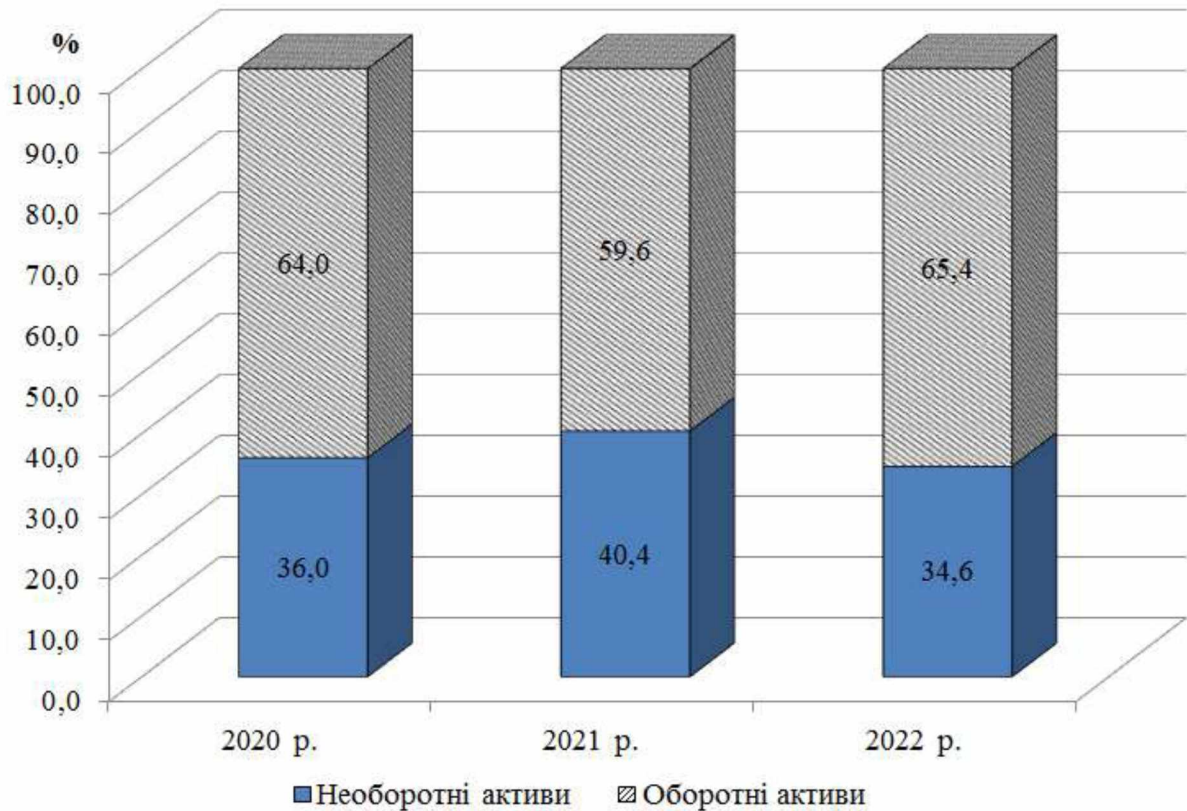

Рис. 2.1. Динаміка структури активів ХХХ

Аналіз складу джерел формування капіталу (пасивів) проводиться з урахуванням поділу їх на види за різними ознаками. З метою уникнення кризових явищ у виробничо-фінансовій діяльності забезпечення стійкого економічного зростання необхідно фінансові ресурси сільськогосподарського підприємства, що мінімізує ризики в умовах економічного нестабільного ринкового середовища. Проведемо аналіз показників складу, структури та динаміки пасивів балансу підприємства ХХХ за 2020–2022 рр. у додатку К.

За результатами аналізу складу, структури та динаміки пасивів балансу підприємства можна сформулювати такі висновки:

- у структурі пасивів за характером формування (власністю) частка

власного капіталу зменшилася з 93,9 до 88,6 %, а позикового капіталу відповідно зросла з 6,1 до 11,4 %. Це пояснюється тим, що у 2022 році порівняно з 2020 р. власний капітал зріс лише на 19,8%, а супроти - позиковий капітал на 138,9 %;

– за рівнем відповідальності власного капіталу зареєстрований (пайовий) капітал залишився незмінним, проте відбулося зростання додаткового на 11182 тис. грн;

– за тривалістю використання постійний капітал збільшився на 9909 тис. грн., змінний капітал також мав нарощення на 6361 тис. грн;

– у структурі зобов'язань за ознакою терміновості сплати частка найбільш термінових зобов'язань скоротилась з 54,3 до 42,3 %, короткострокові зобов'язання і забезпечення зросли – з 45,7 до 57,7 %.

Структура та динаміка джерел фінансування за характером відповідальності представлена на рис. 2.2.

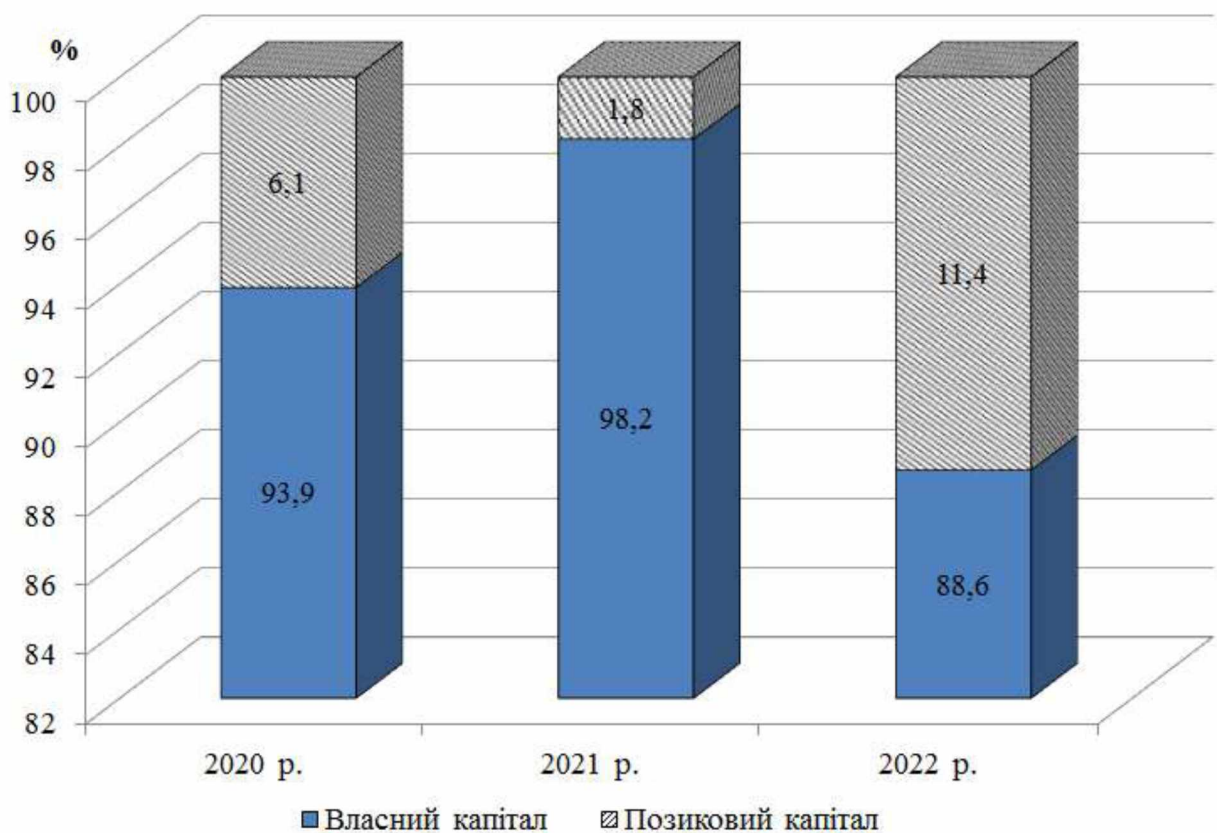

Рис. 2.2. Динаміка структури джерел фінансування ХХХ

Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються приростом суми власного капіталу (чистих активів), основним джерелом якого є прибуток від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності. Проаналізуємо фінансові результати діяльності ХХХ за 2020–2022 рр. у додатку Л. За даними додатку у 2022 році порівняно з 2020 чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 15,0 %. Випереджене зростання собівартості реалізованої продукції порівняно зі зростанням чистого доходу зумовило зменшення валового продукту на 111,8 %. Частка валового прибутку в чистому доході також зменшилася.

У структурі операційних витрат частка собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився з 88,7 до 93,7 %. Прибуток від операційної діяльності зменшився та на кінець 2022 року мав від’ємне значення 4777 тис. грн на 49,7 %, а прибуток до оподаткування 63,9 % (рис. 2.3).

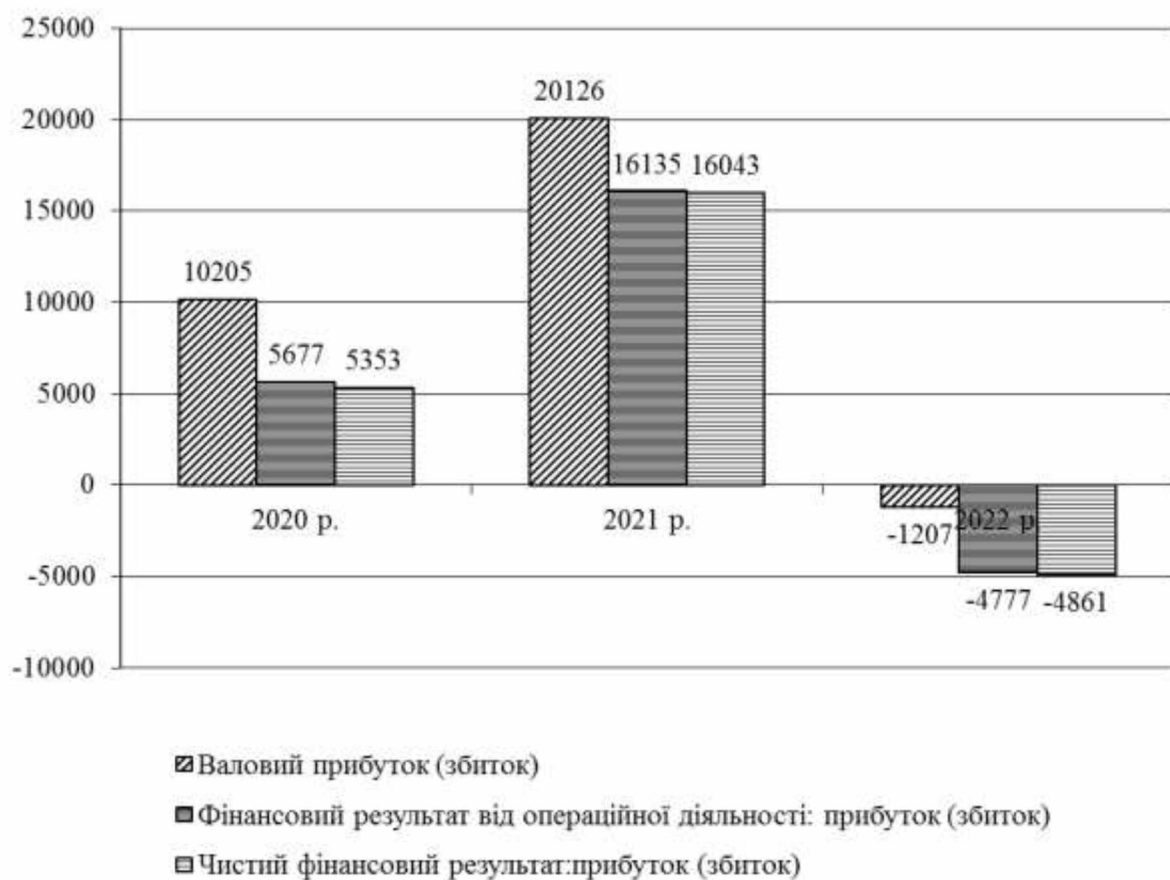

Рис. 2.3. Графічне зображення фінансових результатів ХХХ

Таким чином, у цілому спостерігається негативна динаміка показників фінансових результатів діяльності сільськогосподарського виробничого кооперативу. Одними з ключових характеристик фінансового стану підприємства є ліквідність. При цьому ліквідність стосується наявності грошових коштів у найблищому майбутньому після виконання платіжних зобов'язань певного періоду.

Ліквідність балансу –це ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами (платіжними засобами), строк перетворення яких у гроші відповідає строку погашення зобов'язань [19]. Ліквідність балансу відображає можливість суб'єкта господарювання до швидкого перетворення активів у гроші для своєчасного і повного виконання зобов'язань. Якісна відмінність цього поняття від ліквідності активів полягає у тому, що ліквідність балансу відображає узгодження обсягів і рівня ліквідності активів з обсягами і стоками погашення зобов'язань, тоді як ліквідність активів оцінюється незалежно від інформації пасиву балансу.

Аналіз ліквідності балансу проводиться шляхом порівняння величин платіжних засобів (активів), які згруповані за терміновістю сплати. Проведемо аналіз ліквідності балансу ХХХ за 2020–2022 рр. у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Ліквідність балансу ХХХ за 2020–2022 рр.

Вид оборотних активів	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Вид зобов'язань і забезпечень	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів (А-П)		
								2020 р.	2021 р.	2022 р.
Високоліквідні	1458	2644	368	Найбільш термінові	1297	859	3700	161	1785	-3332
Середньоліквідні	9882	12530	10309	Короткострокові	1093	502	5051	8789	12028	5258
Низьколіквідні	28643	31563	39758	Довгострокові	1 273	-	-	27370	31563	39758
Усього	39983	46737	50435	Усього	2390	1361	8751	37593	45376	41684

За даними (табл. 2.1) у 2020 надлишок високоліквідних оборотних

активів для покриття найбільш термінових зобов'язань становила 161 тис. грн, а в 2022 році вже була нестача у сумі 3332 тис. грн. За середньо – і низьколіквідними оборотними активами спостерігається надлишок платіжних засобів: за середньо ліквідними він зменшився з 8789 до 5258 тис. грн.

Отже, баланс не є абсолютно ліквідним у зв'язку з нестачею високоліквідних активів для покриття найбільштермінових зобов'язань.

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є забезпечення стабільності його діяльності з позиції довгострокової перспективи. Розрахунок показників порогу рентабельності і запасу фінансової міцності дозволить керівництву ХХХ зрозуміти, який обсяг продукції йому необхідно випустити і продати, щоб вийти на граничну межу, тобто повністю окупити свої витрати.

Для розрахунку порога рентабельності застосуємо: метод маржинального доходу (валового прибутку), так як даний метод є альтернативним математичним методом (крім маржинального, ще використовують графічний метод і метод рівняння).

Проведемо розрахунок показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості досліджуваного підприємства у табл. 2.2.

Як свідчать розрахунки табл. 2.2 у 2022 році порівняно з 2020 роком при збільшенні операційного доходу на 6955 тис. грн (на 15,1 %), операційні витрати зросли на 17409 тис. грн (на 43,2 %). Більш повільні темпи зростання операційного доходу порівняно з темпами зростання операційних витрат призвело до отримання підприємством збитку від операційної діяльності 4777 тис. грн у 2022 році. Серед операційних витрат змінні витрати зросли на 11975,2 тис. грн (на 41,8 %), а постійні витрати збільшилися на 5433,8 тис. грн (на 46,9 %).

Значні темпи зростання величини постійних витрат одночасно зі значними темпами зростання величини змінних витрат забезпечили зростання величини порогу рентабельності з 30847,2 тис. грн в 2020 р. до

73540,6 тис. грн в 2022 р. (на 42693,4 тис. грн, або 138,4 %).

Таблиця 2.2

Показники порогу рентабельності та фінансової стійкості ХХХ за 2020 – 2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. (+, -)	
				абсолютне	відносне, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	45953	68229	52908	6955	15,1
2. Операційні витрати, тис. грн	40276	52094	57685	17409	43,2
у тому числі:					
а) змінні витрати	28683,1	35754,1	40658,4	11975,2	41,8
б) постійні витрати	11592,9	16339,9	17026,6	5433,8	46,9
3. Прибуток від операційної діяльності, тис. грн (п.1-п.2)	5677	16135	-4777	-10454	-184,1
4. Маржинальний дохід, тис. грн. (п.1-п.2а або п.2б/п.3)	17270	32475	12250	-5020	-29,1
5. Коефіцієнт маржинального доходу у чистому доході	0,376	0,476	0,232	-0,144	-38,4
6. Поріг рентабельності, тис грн (п.2б/п.5)	30847,2	34329,7	73540,6	42693,4	138,4
7. У % до чистого доходу (п. 6/ п.1*100)	67,1	50,3	139,0	71,9	x
8. Зона фінансової стійкості, тис грн (п.1-п.6)	15105,8	33899,3	-20632,6	-35738,4	-236,6
9. Запас фінансової стійкості, % (п.8/п.1*100)	32,9	49,7	-39,0	-71,9	x

Негативним є зростання абсолютного показника порогу рентабельності, а також залишається негативна динаміка, щодо зростання його частки в операційному доході з 67,1 % в 2020 р. до 139,0 % (на 71,9 в. п.). Тобто якщо в 2020 році для покриття операційних витрат використовувалась сума операційного доходу, що становила 67,1 % від фактичного доходу, то в 2021 році – відповідно 139 %.

Візуалізація фактичного значення точки безбитковості операційної діяльності «ХХХ» за 2022 представлено на рис. 2.4.

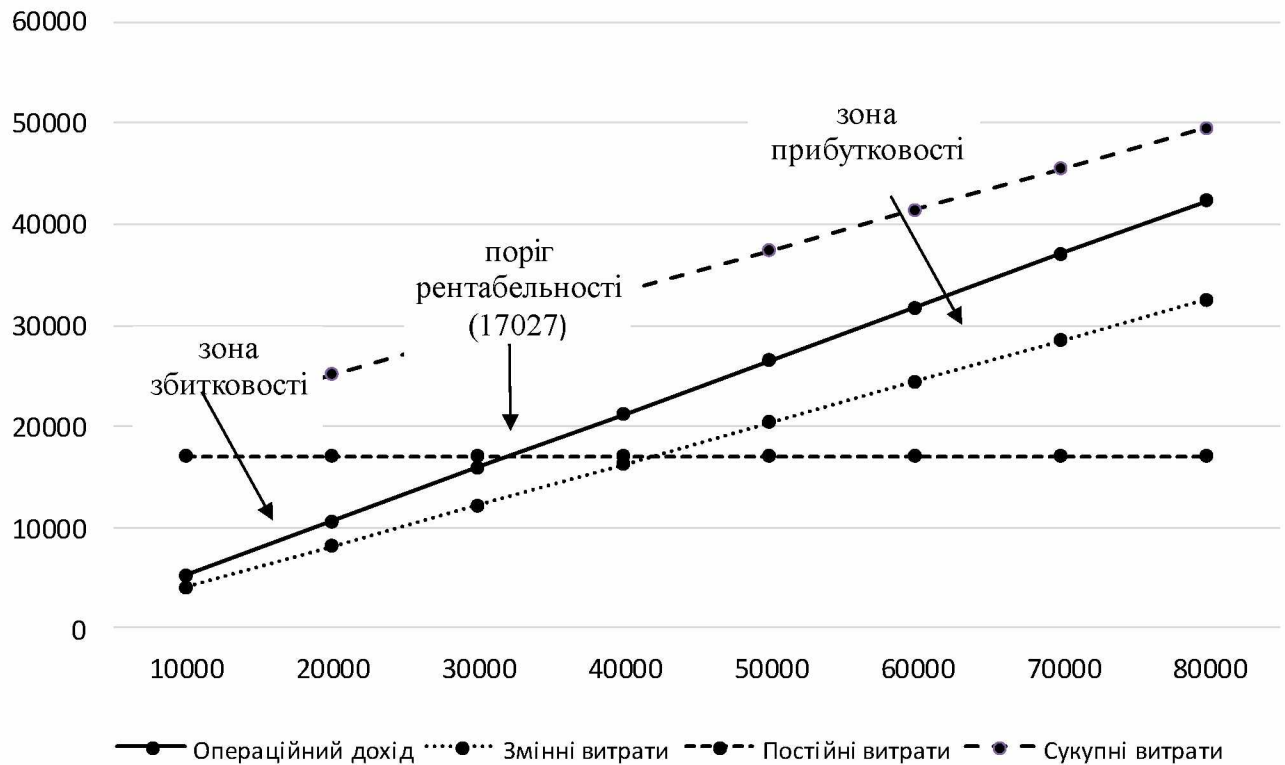

Рис. 2.4. Фактичне значення порогу рентабельності ХХХ за 2022 р., тис. грн

По причині того, що у 2022 році ХХХ отримав збиток, то зона фінансової стійкості, а отже і запас фінансової стійкості мають від'ємні значення, що може свідчити про нестабільність роботи підприємства за критерієм забезпечення прибутковості операційної діяльності.

2.2. Аналіз платоспроможності підприємства та його фінансової стійкості

В кредитній діяльності надзвичайно вагоме значення має точна та об'єктивна оцінка позичальника, яка визначається передусім його платоспроможністю. Достовірність оцінки суттєво позначається, як на результатах кредитних угод, так й на ефективності кредитної діяльності

кредитора узагалі. Правильна оцінка значна й для підприємства, через те, що від неї залежить прийняття рішення про надання та розмір кредиту.

Однією з головних умов на яких повинна базуватися оцінка платоспроможності сільськогосподарського підприємства являють собою визначення широкого кола показників, що ґрунтовно розкривають його діяльність.

Із метою визначення типу фінансової стійкості підприємства використовується методика, що базується на розрахунку системи абсолютних показників забезпеченості запасів джерелами їх формування.

Вона передбачає проведення розрахунків та оцінювання їх результатів у такій послідовності.

Перший етап. Визначення за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Другий етап. Розрахунок показників, які характеризують наявність відповідних джерел формування.

Третій етап. Розрахунок показників забезпеченості запасів відповідними джерелами їх формування.

Четвертий етап. Визначення типу фінансової стійкості підприємства.

П'ятий етап. Розрахунок показників, які характеризують динаміку фінансового стану підприємства [2].

Проаналізуємо фінансову стійкість ХХХ за 2020–2022 рр. (додаток М).

Коефіцієнт фінансової автономії зменшився з 0,939 до 0,886. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу збільшився з 0,061 до 0,114 і свідчить про зростання фінансової залежності підприємства від кредиторів. За коефіцієнтом фінансового ризику збільшення у 2022 році на 0,064 п.п.

Відповідно значення коефіцієнта фінансової стабільності показує, що в 2020 році власний капітал перевищував позиковий капітал у 15,5 рази, у 2022 році у 7,7 разів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу практично не змінився, лише зменшився на 0,007 у 2022 році порівняно до 2020 року. Коефіцієнт

забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами на кінець звітнього року зменшився.

Значення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів показує що на кінець 2020 року грошові кошти становили 4,1 %, у 2022 році цей рівень зменшився до 0,9 %.

Коефіцієнт майна виробничого призначення майже не змінився (збільшився з 0,812 % до 0,859 %). Коефіцієнт реальної вартості основних засобів знизився з 0,301 до 0,276. Отже, за переважною більшістю відносних показників фінансової стійкості підприємство має негативну динаміку.

Фінансово-економічні коефіцієнти та абсолютні показники типу фінансової стійкості визначається за інформацією балансу. Проведемо розрахунки по визначенню типу фінансової стійкості ХХХ за 2020–2022 рр. шляхом розрахунку величини власних оборотних коштів і джерел їх формування (табл. 2.3).

За результатами проведених розрахунків із визначення типу фінансової стійкості варто відмітити, при збільшенні у 2022 р. порівняно з 2020 р. запасів з 27211 тис. грн до 39326 тис. грн, тобто на 12115 тис. грн, у підприємства зросла і сума власних оборотних коштів до 41331 тис. грн в 2022 р.

В 2020 – 2022 рр. фінансовий стан підприємства також можна охарактеризувати як абсолютно стійкий фінансовий стан, адже власні оборотні кошти і короткострокові, і довгострокові кредити у підприємстві покривають величину запасів, хоча і мають тенденцію до зменшення за останні 3 роки.

Отже, фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке спроможне за рахунок власних оборотних коштів забезпечити формування запасів, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями.

Таблиця 2.3

Аналіз типу фінансової стійкості ХХХ за 2020–2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.
Власні оборотні кошти	34888	42745	41331	6443,0
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1 273	-	-	-1273,0
Короткострокові кредити і позики	-	-	4 986	4986,0
Запаси	27211	28932	39326	12115,0
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	36161	42745	41331	5170,0
Загальна величина джерел формування запасів	36161	42745	46317	10156,0
Нестача власних оборотних коштів для формування запасів	7677	13813	2005	-5672,0
Нестача власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	8950	13813	2005	-6945,0
Нестача загальної величини джерел формування запасів	8950	13813	6991	-1959,0
Тип фінансової стійкості	Абсолютно стійкий фінансовий стан			x
Коефіцієнт забезпеченості запасів загальною величиною джерел їх формування	1,282	1,477	1,051	-0,231
Надлишок загальної величини джерел формування запасів на 1 грн запасів, грн.	0,28	0,48	0,05	-0,23

Фінансовий стан підприємств можна оцінити з погляду його короткострокової та довгострокової перспектив. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто здатність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями. Також, при оцінці фінансової безпеки перш за все звертають увагу на зниження ліквідності та фінансової стабільності, збільшення кредиторської і дебіторської заборгованості підприємства.

Найважливішим для оцінки потенційної платоспроможності серед

українських кредитних установ є запропонований Світовим банком метод CAMELS, який включає показники достатності капіталу, якості активів, чутливості до чутливості до змін ринку, якість управління підприємством, показники грошових потоків та ліквідності. У цій методології кожна складова оцінки передбачає використання певної системи коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності та інших параметрів. У багатьох українських банках ця методика адаптована до національних умов, тобто специфічні для України коефіцієнти в наших ринкових умовах і структурі управління відрізняються від іноземних моделей.

Для оцінки кредитоспроможності підприємств банками у Великобританії є системи PARSER і PARTS Вони засновані на використанні показників, які оцінюють репутацію підприємства, його менеджмент, достатність капіталу, якість активів, ринкову чутливість (PARSER), а також аналізують призначення кредиту, його суму, строк повернення боргів і тип застави (PARTS). Ці методи подібні за своєю суттю, але їх застосування в українських умовах є недоцільним, оскільки вони не враховують прогнозованість фінансового стану позичальника, його ліквідність та платоспроможність.

Європейські позичальники часто використовують метод CAMPARI, який оцінює репутацію компанії, здатність повертати кредити, маржинальний прибуток, страхування від ризику неповернення кредиту, суму кредиту, її умови та строки повернення. Ця методика дає можливість максимально точно визначити платоспроможність боржника. Однак через брак даних для розрахунку показників деякі параметри неможливо адаптувати до національних підприємств. Як уже зазначалося, кредитних рейтингів позичальників в Україні немає, або їх використовують у структурі капіталу лише великі корпорації з іноземним капіталом.

Проведемо розрахунок і дамо оцінку рівня та динаміки відносних показників (коефіцієнтів), які характеризують ліквідність і платоспроможність ХХХ за 2020–2022 рр. в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Динаміка відносних показників ліквідності та платоспроможності ХХХ
за 2020–2022 рр.**

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	0,60	1,94	0,04	- 0,56
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	4,22	6,84	0,46	- 3,76
Загальний коефіцієнт ліквідності	$\geq 1,5$	16,13	32,41	5,72	- 10,41
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	0,60	1,94	0,04	- 0,56
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 0,8$	10,524	32,407	5,723	- 4,80
Коефіцієнт покриття запасів	$\geq 1,0$	1,417	1,524	1,274	- 0,14

Аналізуючи виконані розрахунки табл. 2.4, варто відмітити, що станом на кінець 2020 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідав нормативному значенню і становив 0,6. В 2022 р. порівняно з 2020 коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0,56 і на кінець 2022 р. його фактичне значення становило 0,04. Фактичне значення даного показника в 2022 р. наразі не відповідає нормативному ($\geq 0,2$). Отже, підприємство втратив можливість погашення поточних зобов'язань за рахунок високоліквідних оборотних активів.

Аналогічна тенденція спостерігається і по інших відносних показників ліквідності та платоспроможності ХХХ за 2020–2022 рр.

Аналізуючи ліквідність і платоспроможність суб'єкта бізнесу, доцільно дати відповідь на питання, яким чином співвідносяться між собою дані характеристики фінансового стану. З метою забезпечення єдиного підходу при оцінці фінансово-господарського стану підприємств необхідно оперативно виявляти ознаки поточної, критичної та надкритичної їх неплатоспроможності.

Платоспроможність підприємства характеризується не тільки можливостями негайного погашення зобов'язань на момент проведення оцінки за рахунок грошових коштів, а також як здатність забезпечувати утворення грошових потоків, які за обсягом та термінами відповідають платіжним потребам підприємства. Проаналізуємо показники платоспроможності ХХХ за 2020–2022 рр. за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Визначення ознак платоспроможності ХХХ за 2020–2022 рр.

Показник	Роки			Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.
	2020	2021	2022.	
Довгострокові фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	-	-
Поточні фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	1 438	2 634	357	-1081
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	2390	1361	8751	6361
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн	1273			-1273
Показник поточної неплатоспроможності, тис. грн	-952	1273	-8394	-7442
Коефіцієнт покриття	16,130	32,407	5,723	-10,407
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,905	0,969	0,825	-0,080
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	5353	16043	-4861	-10214

Виконані розрахунки вказують на ознаки поточної неплатоспроможності ХХХ в 2020 р. Так показник поточної неплатоспроможності у 2020 р. склав 952 тис. грн., хоча значення коефіцієнта покриття – 16,13 (відповідає нормативу) та коефіцієнта забезпечення власними засобами – 0,905 (тобто на 1 грн потреби припадає 0,905 грн власних засобів). Одночасно в 2022 р. досліджуване підприємство отримало збиток, що також демонструє погіршення фінансового стану. Все це свідчить про наявність ознак критичної неплатоспроможності.

Для визнання структури балансу незадовільною, а підприємства

неплатоспроможним необхідним є виконання наступних умов (станом на кінець звітного періоду):

$$K_1 < 1, \text{ або } K_2 < 0,1, \text{ або одночасно } K_1 < 1 \text{ і } K_2 < 0,1.$$

Оцінка структури балансу при прогнозуванні перспективи втрати платоспроможності ХХХ за 2022 р. наведена в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Оцінювання структури балансу й перспектив втрати платоспроможності
ХХХ за 2022 рік**

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення (+,-)
Загальний коефіцієнт ліквідності	32,41	5,72	-26,69
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	0,470	0,246	-0,224
Коефіцієнт втрати платоспроможності	X	0,882	X

Загальний коефіцієнт ліквідності ХХХ станом на початок і кінець 2022 року становив відповідно 32,41 та 5,72, а коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами 0,47 та 0,246.

Отже, за цими критеріями структура балансу визнається задовільною, а підприємство – платоспроможним. Тож варто розрахувати коефіцієнт втрати платоспроможності.

Так як фактичне значення коефіцієнта втрати платоспроможності 0,882 менше 1, це вказує на те, що протягом найближчих трьох місяців підприємство може втратити свою платоспроможність.

Основними заходами підвищення та забезпечення платоспроможності для ХХХ є:

1. Забезпечення достатнього розміру власного капіталу та в разі необхідності його збільшення;
2. Зниження собівартості продукції;
3. Перевірка партнерів, за допомогою фінансового контролю, правильного складання умов договору, листування, подання претензій;

5. Нормалізування механізму виконання контрактів, системи обліку та контролю, інформування іншої сторони про виконання робіт, терміни поставок.

6. Комплексний та ретельний аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства;

7. Управління запасами підприємства;

8. Регулярне планування і прогнозування потрібного розміру ліквідних засобів через облік належних платежів та облік вхідних грошових потоків;

9. Визначення мінімально необхідної потреби в грошових коштах для нормальної господарської діяльності, встановлення систем ресурсів для їх створення в очікуваному обсязі, забезпечення мінімізації витрат на їх залучення;

10. Розробка організаційних заходів на підприємстві щодо прискорення залучення коштів та відстрочки їх виплат

11. Використання можливості отримання довгострокових кредитів і позик у підприємницькій діяльності

За аналітичними даними, реалізація зазначених заходів забезпечить отримання необхідної суми коштів у користування підприємства, в результаті чого очікується покращення його економічного стану.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Напрями удосконалення ефективного використання кредитних ресурсів

Для ефективного управління підприємством необхідно створити фінансовий відділ який би займався безпосередньою оцінкою платоспроможності підприємства та розробкою питання необхідності залучення кредитних ресурсів.

Організаційна робота фінансових служб країн західних країн та України відрізняються за своєю організаційною структурою (рис. 3.1).

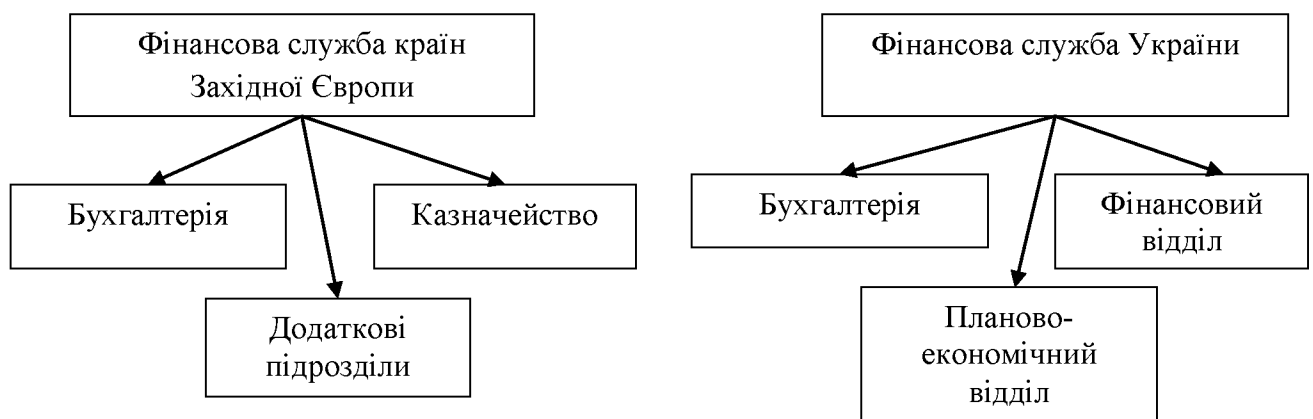

Рис. 3.1. Структура фінансових служб Західної Європи і України

На рис. 3.2 представлена можлива структура фінансового відділу, що забезпечить якісне управління кредитними ресурсами сільськогосподарського підприємства. Однією з функцій фінансової служби є визначення кредитної політики та діяльності бізнесу.

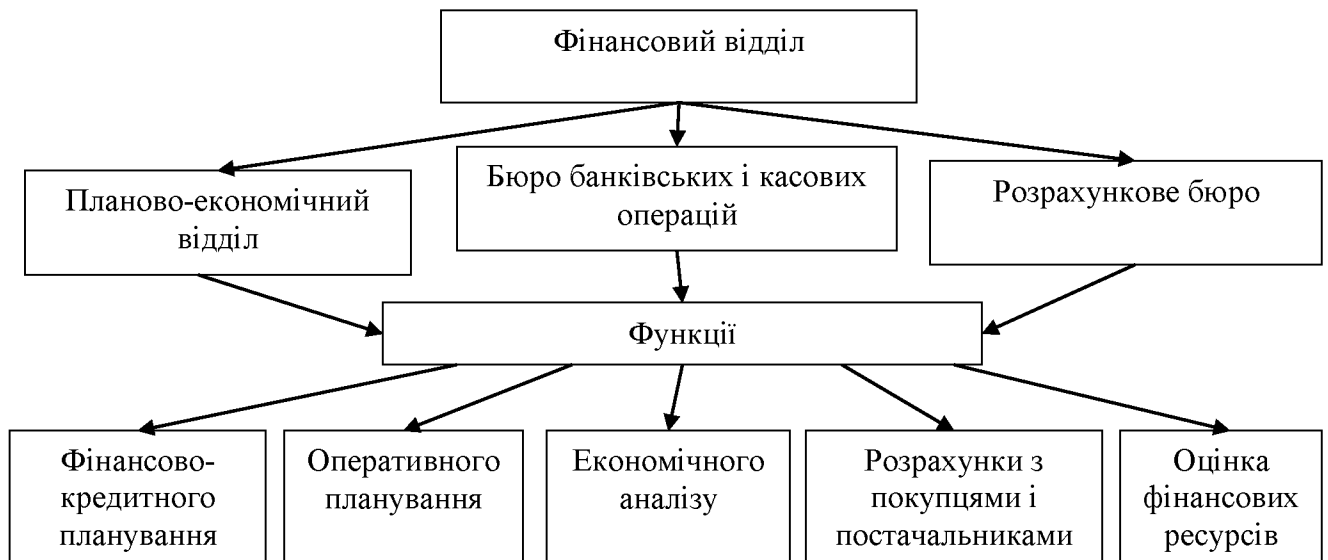

Рис. 3.2. Можлива структура фінансового відділу

Оптимізація структури джерел фінансування є однією з найбільш важливих і складних задач фінансового менеджменту. Оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення його власних і позикових джерел, при якому забезпечується оптимальне співвідношення між рівнем рентабельності власного капіталу й рівнем фінансової стійкості, тобто максимізується ринкова вартість підприємства (чи його акцій). Підприємство, що використовує тільки власні кошти, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), але обмежує темпи свого розвитку й можливості приросту прибутку на вкладений власний капітал (у зв'язку з неможливістю розширення господарської діяльності за рахунок використання позикового капіталу), а підприємство, що використовує позикові кошти, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку й можливості приросту рентабельності власного капіталу, однак втрачає свою фінансову стійкість (при збільшенні далі позикового капіталу коефіцієнт автономії прагне до нуля).

Для виміру сукупних економічних результатів, що досягаються при різному співвідношенні власного й позикового капіталу підприємства, використовується показник «фінансовий леверидж».

Фінансовий леверидж характеризує використання запозичених засобів, які впливають на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Іншими словами, фінансовий леверидж – це об'єктивний фактор, який виникає із появою позичених засобів у обсязі капіталу, що використовує підприємство, і дозволяє підприємству отримати додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, який відображає рівень отримання додаткового прибутку на власний капітал за рахунок різної частини використання позикових засобів, називається ефектом фінансового левериджу і розраховується за формулою (3.1):

$$\text{ЕФЛ} = (1 - \text{СП}) * (\text{КВРА} - \text{ПК}) * \frac{\text{ЗК}}{\text{ВК}}, \quad (3.1)$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, який полягає у прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

СП – ставка податку на прибуток, що виражена десятковим дробом;

КВРА – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

ПК – середній розмір процентів за кредит, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу, % ;

ЗК – середня сума позиченого капіталу, що використовується підприємством;

ВК – середня сума власного капіталу підприємства [4].

У наведеній формулі можна виділити три основні складові:

1. Податковий коректор фінансового левериджу $(1 - \text{СП})$, що показує, якою мірою проявляється ефект фінансового левериджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку.

Податковий коректор фінансового левериджу практично не залежить від діяльності підприємства, оскільки ставка податку на прибуток

установлюється законодавством.

2. Диференціал фінансового левериджу (КВРА – ПК), що характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром процента за кредит.

Диференціал фінансового левериджу є головною умовою, що формує позитивний ефект фінансового левериджу. Ефект виявляється тільки в тому випадку, коли рівень валового прибутку, що створюється активами підприємства, перевищує середній розмір процента за кредит, який використовує підприємство (включаючи не тільки його пряму ставку, але й інші витрати, що пов'язані із його залученням, страхуванням, обслуговуванням), тобто якщо диференціал фінансового левериджу є позитивною величиною. Чим більше позитивне значення диференціала фінансового левериджу, тим кращий буде його ефект.

У зв'язку з високою динамічністю цього показника він потребує постійного моніторингу у процесі управління ефектом фінансового левериджу. Цей динамізм обумовлений діяльністю деяких факторів.

По-перше, в період погіршення кон'юнктури фінансового ринку вартість позикових засобів може різко вирости і перевищити рівень валового прибутку, який створюється активами підприємства.

По-друге, зниження фінансової стійкості підприємства позикового капіталу, що використовується підприємством, призводить до збільшення ризику його банкрутства, а це змушує кредиторів підвищувати рівень ставки процента за кредит, враховуючи в неї премії за додатковий фінансовий ризик. При певному рівні цього диференціал фінансового левериджу може дорівнювати нулю, тому що використання позикового капіталу не призведе до приросту рентабельності власного капіталу, а навпаки, рентабельність власного капіталу знизиться, оскільки частина чистого прибутку, що створюється власним капіталом, буде йти на обслуговування позиченого капіталу за високими ставками процента.

По-третє, в період погіршення кон'юнктури товарного ринку

зменшується обсяг реалізації продукції, тобто зменшується і розмір валового прибутку підприємства від операційної діяльності. У таких умовах від'ємна величина диференціала фінансового левериджу формується навіть при незмінних ставках процента за кредит за рахунок зниження коефіцієнта валової рентабельності активів.

В усіх цих випадках використання підприємством позиченого капіталу призводить до негативного (від'ємного) ефекту.

3. Плече фінансового важеля $\frac{ЗК}{ВК}$, що характеризує суму позиченого капіталу, який використовує підприємство, із розрахунку на одиницю власного капіталу.

Виділення цих складових дозволяє цілеспрямовано керувати ефектом фінансового левериджу у процесі фінансової діяльності підприємства.

Коефіцієнт фінансового левериджу – це важіль, що вказує на позитивний або негативний ефект, який отримується за рахунок відповідного значення його диференціалу. При позитивному значенні диференціала приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде позитивно впливати на підвищення приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу і, навпаки, при негативному значенні диференціалу приріст коефіцієнта фінансового левериджу збільшить темп зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Розрахуємо ефект фінансового левериджу для ХХХ.

Ефект фінансового левериджу, за даними табл. 3.1, має негативне значення за останній досліджуваний рік, а це означає, що позиковий капітал не приносить додатковий прибуток і господарству не варто його залучати. Негативне значення даного показника зумовлено тим, що значення коефіцієнту валової рентабельності активів є нижчим ніж відсотки за кредит, саме тому брати кредит не доцільно, оскільки підприємство не зможе у повній мірі покрити витрати від залучення кредитних ресурсів.

Таблиця 3.1

**Ефект фінансового левериджу
XXX, 2020-2022 рр.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Середньорічна величина позикового капіталу	3628,5	2512,0	5056,0
Середньорічна величина власного капіталу	53940,5	64638,5	70229,5
Плече фінансового левериджу	0,067	0,039	0,072
Податковий коректор	0,82	0,82	0,82
Ставка відсотку за кредит*	13,1	12,2	16,2
Валовий прибуток	10205	20126	-1207
Середньорічна величина активів	57569	67150,5	75285,5
Коефіцієнт валової рентабельності активів	0,177	0,300	-0,016
Ефект фінансового левериджу	0,26	0,57	-1,05

*для розрахунку використано дані НБУ щодо середньозваженої ставки за новими кредитами

Варто сказати, що нормативу по даному показнику не має, лише його додатні показники, які і вказують на доцільність залучення позик, котрі забезпечують додатковий прибуток, і навпаки якщо значення показника від'ємне.

Ефективна діяльність підприємства забезпечується ефективним та оптимальним використанням його фінансових ресурсів. Ефективне використання фінансових ресурсів – це ефективне використання грошових коштів підприємства. Саме це є основним завданням фінансових менеджерів, які розв'язують проблеми у формі фінансового планування діяльності підприємства. Визначення напрямів використання фінансових ресурсів, які належать фінансовим менеджерам, стосуються лише активної частини коштів, тобто грошей.

Однак, ефективне використання фінансових ресурсів це не тільки одержання максимальної вигоди від них, але і правильний їх розподіл, що спонукатиме оптимальне співвідношення ресурсів до отримання максимального результату від їх використання.

Фінансовий стан підприємства залежить від ефективності його діяльності. Незадовільний фінансовий стан відобразатиметься на об'ємі випущеної продукції, тобто на сумі фінансових ресурсів. Однак вдале керування ресурсами та ефективно їх використання дасть змогу підприємству покращити його фінансовий стан та закріпити позиції на ринку збуту.

Велика кількість підприємств, незалежно від форми власності та розміру, виду і сфери діяльності, має виокремити не тільки цілі, але й стратегії своєї діяльності. Так у сучасних умовах можуть досягти успіху лише ті підприємства, які заздалегідь визначили стратегію свого розвитку, зокрема фінансову стратегію.

Для того щоб визначити напрями використання фінансових ресурсів підприємства з метою зростання його вартості потрібно збільшити грошову вартість виробничих потужностей, а також загальну вартість майна підприємства. Якщо підприємство ставить собі за мету максимізувати вартість підприємства, то фінансові ресурси потрібно направляти у ті сфери, які вплинуть на це позитивно.

Фінансові ресурси підприємства разом із матеріальними та трудовими забезпечують підприємство необхідними ресурсами, а саме тому визначення ефективних напрямів використання вимагає обдуманих та чітких управлінських рішень.

Ефективність використання фінансових ресурсів можна охарактеризувати за допомогою оборотності активів і показниками рентабельності. Тобто, ефективність можна підвищити зменшуючи термін оборотності і підвищуючи рентабельність за рахунок зниження витрат і збільшення прибутку.

Співвідношення власних і залучених коштів підприємства характеризує платоспроможність та фінансову стійкість підприємства. Досягнення максимального розміру прибутку можливе лише за оптимального розподілу усіх ресурсів підприємства, особливо фінансових.

Нестача одного із фінансових ресурсів призводить до порушення

діяльності підприємства, що призводить до зменшення прибутку. Теж саме і стосується надлишку фінансового ресурсу, адже надлишок одного з них є нестачею для іншого.

Також ефективне використання фінансових ресурсів підприємства можна побачити за допомогою зростання вартості та утворенні доданої грошової вартості. З економічної точки зору, ефективність може змінюватися під впливом таких чинників:

- а) удосконалення технології та організації виробництва за допомогою досягнень науково-технічного прогресу;
- б) досягнення високого рівня ефективності використання коштів орієнтуючись на інтенсивний шлях розвитку в економіці;
- в) удосконалення механізму підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Якість використання ресурсів підприємства залежить від впливу цих чинників.

Основним завданням підприємства, яке підвищує ефективність використання своїх ресурсів в сучасних умовах є збільшення прибутковості капіталу і обсягу виручки, збільшення суми прибутку та нарощування показників рентабельності, яке можна досягти такими шляхами:

- 1) збільшити обсяги реалізації продукції;
- 2) позбутися перевитрат по сировині і матеріалах, загальновиробничих витрат, втрат від браку;
- 3) скорочувати позареалізаційні витрати;
- 4) реалізовувати невикористані матеріали та устаткування;
- 5) модернізувати виробництво;
- 6) використання прогресивних форм організації праці;
- 7) скорегувати стратегію і тактику діяльності підприємства.

Ефективне використання підприємством своїх фінансових ресурсів відображається у підвищенні рівня рентабельності та залежить від дії багатьох факторів.

У сучасних умовах на ефективність використання коштів підприємства впливає кризовий стан економіки, що з'являється не залежно від діяльності підприємства.

У підприємств існують внутрішні резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, на які воно може впливати. До цих резервів можна віднести: покращення системи розрахунків, контроль за оборотом коштів, під час проведення розрахунків, удосконалення організації продажу.

У системі фінансової підтримки аграрного виробництва сільськогосподарських підприємств банківське кредитування забезпечує 25–26% фінансових ресурсів і посідає друге місце після внутрішнього самофінансування.

Серед банків, які працюють на фінансовому ринку України, лише одиниці у нинішніх умовах продовжують фінансувати аграріїв, сільськогосподарські підприємства. Незважаючи на те, що банки мають ліквідні кошти, вони не поспішають спрямовувати їх у надто ризиковий аграрний сектор.

Аналіз даних сайтів банків та оперативної інформації дає можливість визначити кредитні програми, що пропонують банки у сфері фінансування:

- на поповнення обігових коштів - програма спрямована на фінансування обігового капіталу, а саме придбання добрив, ремонт техніки та виплату заробітної плати (овердрафт, кредитна лінія, строковий кредит);
- на впровадження інвестиційних проєктів - програма спрямована на фінансування інвестиційних проєктів з будівництва основних фондів, таких як елеватори, склади тощо, а також закупівлю обладнання для облаштування цих об'єктів;
- на купівлю сільськогосподарської техніки - програма кредитування на придбання техніки іноземного, вітчизняного виробництва.

Умови кредитування сільськогосподарських підприємств, які пропонують банки, роблять це джерело залучення ресурсів недоступним для

більшості виробників сільськогосподарської продукції. Особливо це стосується малих підприємств. Наразі аграрії розглядають альтернативні варіанти поповнення обігових фондів. Тож як альтернативу банківському кредитуванню сільськогосподарських підприємств для забезпечення потреб у засобах захисту рослин, добрив і посівному матеріалі можуть застосовуватися авалування векселів та аграрних розписок. Такі підходи дають можливість отримати відстрочку платежу за придбані ресурси (авалування) або фінансові ресурси на придбання обігових фондів, при забезпеченні майбутнім урожаєм сільськогосподарських підприємств (використання фінансових аграрних розписок). Партнерами банків виступають потужні компанії, зокрема серед виробників та постачальників засобів захисту рослин такі, як «Байер», «Сингента», BASF.

Більш детальні особливості кредитування бізнесу у КБ «Приватбанк» за програмою «КУБ» відображено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Особливості кредитування бізнесу у ПАТ КБ «Приватбанк»
за програмою «КУБ»**

Елемент	Умови
Ставка позики	5-7-9 %
Сума	Від 50000 грн до 500000 грн
Термін	12 місяців
Отримання коштів	На поточний рахунок юридичної особи чи фізичної особи-підприємця в Приватбанку
Порядок погашення	Щомісяця рівними частинами
Особливості погашення для клієнтів агробізнесу	
Перші 6 місяців	Погашаються лише відсотки
Останні 6 місяців	Погашається сума боргу разом з нарахованими відсотками

Доходи інвесторів у рамках нового проекту будуть вищі, ніж пропонують банківські депозити, за рахунок прямого інвестування в бізнес без посередництва самої фінустанови. Інвестиції можна перерахувати з будь-якої банківської картки, а дохід у розмірі 25% річних буде виплачуватися

щомісяця на картку. При цьому ПриватБанк, як організатор майданчика, бере на себе зобов'язання перекредитувати позичальника в разі, якщо він зіткнеться з труднощами під час погашення кредиту інвестору, таким чином інвестор обов'язково отримає свої кошти назад.

Отже, важливим для будь-якого підприємства є визначення оптимальної структури капіталу, адже вона є оптимальним методом при прийнятті рішення при залучення кредитних ресурсів. Тому ефективне управління кредитними ресурсами являється важливим етапом функціонування суб'єкта господарювання.

3.2. Шляхи активізації управління кредитними ресурсами підприємства

При ефективному управлінні кредитними ресурсами підприємства найкращим механізмом реалізації прийнятого рішення є ретельне планування дій з метою зменшення ризику отримання збитку від проєкту на який беруться кошти.

Підготовка проєкту залучення фінансових ресурсів є вагомим складником при здійсненні таких форм капітальних вкладень. Розроблений реальний проєкт залучення ресурсів дозволяє спочатку власникам і менеджерам підприємства, а потім стороннім кредиторам всебічно оцінити доцільність його реалізації та очікувану ефективність [3].

Нами розроблено проєкт залучення кредитних ресурсів для ХХХ, що має на меті придбати устаткування для олійного цеху вартістю 160000 грн. До кінця 10-го року залишкова вартість устаткування дорівнюватиме нулю. Ціна 1 літра олії становитиме 2,0 грн, витрати на заробітну плату робітників на одиницю продукції дорівнюватимуть 0,5 грн, а прямі матеріальні затрати – 0,6 грн. Попит на продукцію щорічно протягом 10 років складе 90000 літрів. Для реалізації проєкту підприємство планує використовувати власний

капітал у розмірі 56000 грн (вартість 14 %), короткостроковий кредит банку 44000 грн (вартість 15 %) та довгостроковий кредит в сумі 60000 грн (вартість 20 %).

Тому для ХХХ буде необхідним обґрунтувати доцільність придбання даного устаткування, також необхідно визначити межу безпеки по зарплаті та матеріальних витратах, якщо можливе збільшення витрат на одиницю продукції по зарплаті на 10 %, а по матеріальних витратах на 20 %.

В першу чергу обґрунтуємо доцільність прийняття даного проєкту. За ставку дисконтування візьмемо середньозважену вартість капіталу. Питому вагу кожного джерела знаходимо як частку відповідного джерела до загальної величини капіталу:

Питома вага власного капіталу:

$$56000/160000*100=35 \%$$

Питома вага короткострокового кредиту:

$$44000/160000*100=27,5 \%$$

Питома вага довгострокового кредиту:

$$60000/160000*100=37,5 \%$$

Звідси середньозважена вартість капіталу становить:

$$WACC=0,35*14+0,275*15+0,375*20=16,5\%$$

Підприємство протягом наступних 10 років буде отримувати періодичні внески, а отже ми маємо справу з ануїтетом:

$$90000*(2-0,6-0,5)=81000 \text{ грн.}$$

Розрахуємо теперішню вартість ануїтету:

$$81000*1-(1+0,165)^{-10}/0,165=384313 \text{ грн.}$$

Маючи величину дисконтованих доходів, початкові витрати та знаючи, що ліквідаційна вартість становить нуль, знаходимо чисту приведену вартість проєкту:

$$NPV=384313-160000=224313 \text{ грн.}$$

Оскільки, значення чистого дисконтованого потоку більше нуля, то проєкт доцільно прийняти.

Тепер розрахуємо межу безпеки по зарплаті та матеріальних витратах, якщо можливе їхнє зростання. Для цього використаємо метод аналізу чутливості проєктів, а результати розрахунків відобразимо в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Результати розрахунку аналізу чутливості проєкту

Складові	F_{x0}	NPV_0	k	F_{x1}	NPV_1	E_{NPV1}	Ранг	$F_{кр.}$	Межа безпеки, %
Зарплата (Z)	0,5	224313	1,1	0,55	202916	1,053	2	1,565	212
Матеріальні витрати (M)	0,6	224313	1,2	0,72	173028,8	1,425	1	1,500	150

Визначимо нові значення зарплати та матеріальних витрат:

$$Z=0,5*1,1=0,55 \text{ грн};$$

$$M=0,6*1,2=0,72 \text{ грн.}$$

Визначаємо нові значення чистої приведеної вартості для кожного нового значення складового проєкту:

$$NPV_{1Z}=90000*(2-0,6-0,55)*4,744-160000=202916 \text{ грн};$$

$$NPV_{1M}=90000*(2-0,72-0,5)*4,744-160000=173028,8 \text{ грн.}$$

Розраховуємо еластичність показника ефективності по кожному з складових проєкту:

$$E_{NPV Z} = \frac{|224313 - 202916|}{(224313+202916)/2} / \frac{|0,5-0,55|}{(0,5+0,55)/2} = 1,053,$$

$$E_{NPV M} = \frac{|224313 - 173028,8|}{(224313+173028,8)/2} / \frac{|0,6-0,72|}{(0,6+0,72)/2} = 1,425.$$

Проводимо ранжування складових проєкту по еластичності в порядку спадання – складовій у якої найбільша еластичність присвоюємо 1-й ранг. Далі визначаємо критичні значення складових проєкту, шляхом розв'язання рівняння, в якому NPV_0 приймаємо за нуль, а відповідну складову за X (тобто знаходимо при якому значенні кожної складової чиста приведена вартість дорівнюватиме нулю).

Критичне значення чистої приведеної вартості:

по зарплаті: $0 = 90000 * (2 - x - 0,06) * 4,744 - 160000$, звідси $x = 1,57$ грн;

по матеріальних витратах: $0 = 90000 * (2 - 0,5 - x) * 4,744$, звідси $x = 1,50$ грн.

Визначаємо межу безпеки по кожній складовій, яка може змінитися:

$$\text{Межа безпеки } z = ((1,56 - 0,5) / 0,5) * 100 \% = 212,0 \%$$

$$\text{Межа безпеки } m = ((1,50 - 0,6) / 0,6) * 100 \% = 150,0 \%$$

Таким чином, при зростанні заробітної плати на одиницю продукції (за інших рівних умов) на 212,0 %, а матеріальних витрат – на 150,0 % (за інших рівних умов), чиста приведена вартість дорівнюватиме нулю.

Для ХХХ доцільно прийняти проєкт, але потрібно враховувати те, що зміни у витратах можуть призвести до значних збитків, тому від ефективної організації та правильного управління кредитними ресурсами підприємства залежить як його фінансово-економічний стан, так і його положення на ринку в сучасних конкурентних умовах.

Отже, можна пересвідчитися, що прийняття рішення про вкладення є однією з найбільш вагомих задач управління. Тут до сфери зацікавлення інвестора (кредитора) входять майже всі аспекти економічної діяльності суб'єкта господарювання, починаючи від соціально-економічного середовища, показників інфляції, податкових умов, стану і перспектив розвитку ринку, наявності виробничих потужностей і матеріальних ресурсів, і завершуючи стратегією фінансування проєкту.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі виконано узагальнення теорії та запропоновано рішення наукової роботи, що виражається в доведенні теоретико-методологічних основ кредитування та забезпечення платоспроможності сільськогосподарських підприємств та ідентифікації шляхів підвищення ефективності. Проведене дослідження дозволило отримати наступні висновки.

У досвіді банків та інших кредитних організацій США використовується правило «6 С», засноване на використанні основних принципів кредитування та позначене словами, що починаються з англійської літери «С»: Character, Capacity, Cash, Collateral, Conditions, Control. Ця методика включає в себе всі основні прийоми американських компаній, які не завжди можна використовувати у вітчизняних умовах. Наприклад, в Україні не використовується показник репутації боргової компанії з конкретним значенням і шкалою оцінок за кордоном, як характеристику кредитування. Крім того, розглядається питання про параметри економічної ситуації та її чисельне вираження в умовах нестабільного економічного та політичного середовища.

Підвищення ефективності підприємства у всіх галузях народного господарства неможливе лише при застосуванні власних ресурсів суб'єкта господарювання. Для розвитку їх фінансових перспектив необхідно залучати додаткові кредитні ресурси з метою збільшення вкладень в підприємство, та для отримання більшого прибутку. Залучення кредитних ресурсів для сільськогосподарських підприємств має як позитивну, так і негативну сторону. Тому важливого значення набуває формування ефективної політики залучення кредитних ресурсів, яка дає можливість сільськогосподарському підприємству структуровано підходити до питання кредитування.

Ефективне кредитування – це не тільки одержання максимальної вигоди від кредитних ресурсів, але і правильний алгоритм реалізації

кредитної діяльності сільськогосподарського підприємства, що передбачає обґрунтування потреби та пошуку джерел кредитних ресурсів; оцінку бізнесу, ризиків та ефективності кредитування; визначення меж кредитних ресурсів; прогноз, контроль та пост-аналіз кредитування.

Кожне підприємство має потребує аналізу фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, оскільки його інструментарій можна використовувати для характеристики фінансового стану, вірогідності кредитування та безпеки суб'єкта господарювання.

У ході аналізу ліквідності та платоспроможності визначено, що баланси СВК «ХХХ» за 2020-2021 рр. є абсолютно ліквідними. Так, господарство лише у 2022 р. мало недостатньо високоліквідних активів та не в змозі погасити найтерміновіші борги. У динаміці відносних показників ліквідності та платоспроможності спостерігається тенденція до зменшення. У 2021 році дані показники відповідали нормативним значенням, а вже у 2022 році коефіцієнти абсолютної та швидкої ліквідності, платоспроможності мала значення до меж нормативу, що свідчить про погіршення можливостей щодо погашення поточних зобов'язань. Тобто підприємство не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. Значне нагромадження запасів на підприємстві, відволікання коштів у дебіторську заборгованість може бути пов'язане з неефективним управлінням активами.

Однак, за результатами проведених розрахунків із визначення типу фінансової стійкості в 2020 – 2022 рр. фінансовий стан підприємства можна охарактеризувати як абсолютно стійкий, адже власні оборотні кошти і короткострокові, і довгострокові кредити у ХХХ покривають величину запасів, хоча і мають тенденцію до зменшення.

Проте, проведений аналіз фінансових результатів свідчить про позитивну динаміку лише у 2020-2021 рр., а вже у 2022 році сільськогосподарський виробничий кооператив отримав збиток та втрачає можливості щодо його розвитку та фінансову безпеку.

Джерела формування капіталу мають оптимальну динаміку у 2020-

2021 рр., так ефект від фінансового важеля мав додатне значення, оскільки у 2022 році ХХХ отримало валовий збиток, це свідчить про труднощі господарства та від'ємне значення рентабельності активів. Так, у 2022 р. ефект фінансового левериджу становить - 1,05 %, це свідчить про те, що ХХХ недоцільно залучати нові кредити, оскільки це вплине на фінансову стійкість підприємства.

Оптимальна структура капіталу є раціональним співвідношенням власного та позиченого капіталу, що забезпечує пропорційність між коефіцієнтами фінансової рентабельності та стійкості суб'єкта господарювання. Проведені розрахунки із використанням механізму фінансового левериджу дозволяє визначити оптимальну структуру капіталу, забезпечуючи максимізацію рівня фінансової рентабельності. Оптимальною структурою капіталу для ХХХ є 95 % власного капіталу та 5 % залученого капіталу.

Сьогодні в аграрній сфері головна роль відводиться активізації залучення кредитних ресурсів, як необхідної складової забезпечення сталого розвитку підприємств галузі. При ефективному управлінні кредитними ресурсами підприємства найкращим механізмом реалізації прийнятого рішення є ретельне планування дій з метою зменшення ризику отримання збитку від проєкту на який беруться кошти. Тому, підготовка проєкту є вагомим складником при здійсненні інвестування чи залучення кредитних ресурсів.

Нами розроблено проєкт залучення кредитних ресурсів для ХХХ, що має на меті придбати устаткування для олійного цеху проведені розрахунки показали, що підприємству доцільно прийняти проєкт, але потрібно враховувати те, що зміни у витратах можуть призвести до значних збитків, тому від ефективної організації та правильного управління кредитними ресурсами підприємства залежить як його фінансово-економічний стан, так і його положення на ринку в сучасних конкурентних умовах.

Проведене дослідження дозволяє надати наступні рекомендації для

покращення фінансової діяльності, кредитних операцій та підвищення рівня платоспроможності досліджуваного кооперативу: використовувати розроблений алгоритм для покращення кредитної діяльності та прийняття фінансових рішень, пошук більш «дешевих» залучених коштів, зокрема програми 5-7-9%, здійснювати контроль за ефективним використанням кредитних ресурсів; здійснити оптимізацію розміру потреби в кредиті та термінів його використання; забезпечити ефективність використання позикових ресурсів не нижче їх вартості.